

К. Р. Хачатурян

доктор філософії,
викладач
Харківського автотранспортного фахового коледжу

А. М. Ярута

кандидат технічних наук,
викладач
Харківського автотранспортного фахового коледжу

ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ У НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті проаналізовано особливості впровадження дистанційного навчання в навчальний процес закладів освіти в особливих умовах. Проблемна ситуація, що виникла в освіті, пов'язана з труднощами переходу від традиційної освіти до інноваційної, зі зміною системи цінностей, що висвітлювали життя людини. Інтелектуальний і культурний потенціал суспільства вимагає підвищеної уваги як з боку соціуму в цілому, так і з боку освіти. Необхідні нові технології, серед яких особливе місце посідає дистанційна освіта та навчання. Кількість людей, які потребують навчання, на сучасному етапі значно зросла як в силу об'єктивних, так і суб'єктивних потреб. Сьогодення вимагає компетентних фахівців, які могли б не тільки реалізувати свої знання на ринку праці, а й продемонструвати постійну готовність до самоосвіти і самонавчання.

Інформаційна епоха характеризується повсюдною інтеграцією несумісних раніше галузей людського знання, тотожні процеси характерні й для сучасної системи освіти. Поєднання потужних і доступних інформаційних технологій зумовили появу нових, специфічних технологій в освіті, що дозволяють студентам навчатися на значній відстані від закладу освіти, що в результаті призвело до формування дистанційної освіти. Ми пропонуємо розуміти під дистанційним навчанням соціальний інститут, в рамках якого різним групам суспільства надаються освітні послуги, спрямовані на задоволення індивідуальних професійних і духовних потреб та передбачають застосування як традиційних, так і інноваційних методів, засобів і форм навчання, які засновані на нових інформаційно-комунікаційних технологіях.

В закладах освіти України успішно використовується комп'ютерна техніка, насамперед з метою: підвищення ефективності управління, як окремими освітніми закладами, так і різнорівневими системами освіти в цілому; підвищення ефективності педагогічного процесу на основі використання нових інформаційних технологій тощо. І це не випадково, оскільки нові інформаційні технології забезпечують широку варіативність навчального матеріалу, що визначає можливість індивідуалізації навчального процесу.

Дистанційна форма навчання найближчим часом стане такою ж звичною формою навчання як очна або заочна форма сьогодні. При цьому якість дистанційного навчання вже сьогодні зростає стрімкими темпами і скоро зрівняється і, можливо, навіть перевершить якість очної форми навчання.

Ключові слова: дистанційна освіта, інформатизація, інноваційність.

Постановка проблеми. Стрімкий інформаційний розвиток інформаційних технологій, перехід до цифрової економіки, створення та вдосконалення різних соціальних і професійних мереж, доступність інформації потребують модернізації класичної системи освіти, наповнення її новим змістом. Новим напрямком розвитку освіти є перехід з класичного освітнього простору (навчальний заклад, книга, викладач) у віртуальний освітній простір («Навчальна хмара», «Human школа», «Moodle», «Google Classroom», «Prometheus» та інші), а також створення на цій основі системи електронного навчання, основу якого складають спеціальні комп'ютерні технології, які забезпечують не тільки навчальний процес, а і процес

функціонування самої організації без якої неможливо виконувати роботу викладачів та підрозділів з індивідуальними оптимальними програмами з управлінням процесу навчання.

Аналіз досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розробку основних концептуальних положень та науково-теоретичних засад зробили такі дослідники: О. Кіріленко, І. Лещенко, Н. Муліна, І. Шуневич, М. Khan, К. Salah та інші – показана теоретична можливість суттєвого підвищення ефективності дистанційного навчання порівняно з класичним, а також реалізації на базі процесуального та технологічного компоненту наступних освітніх можливостей: індивідуалізації процесу отримання освіти, його «інновацій-

ності», мобільності, доступності, економічності (в першу чергу – за тимчасовими параметрами). Однак у більшості випадків анонсоване освітніми закладами України створення віртуальних освітніх просторів обмежується використанням у навчальному процесі електронної пошти, засобів мультимедіа, різного роду бази даних. Основна увага сьогодні приділяється технологічним і процесуальним компонентам електронного навчання, упускаючи людську компетентність і тісно пов'язані з нею наукові досягнення педагогіки як науки про виховання та навчання людини, що не дозволяє на практиці реалізувати всі освітні можливості дистанційного навчання.

Комплексне застосування науково обґрунтованих сучасних педагогічних підходів при організації віртуального навчання забезпечить ефективність дистанційного навчання. Відповідність його сучасним вимогам буде означати індивідуальний підхід у навчанні. Це дозволить надати добре продумане інтерактивне середовище навчання будь-кому, хто навчається, в будь-якому місці і в будь-який час з використанням ресурсів різних цифрових технологій поряд з іншими формами навчальних матеріалів, що підходять для відкритого середовища навчання.

Зважаючи на складність і неоднозначність теми дистанційна освіта донедавна не виступала в якості основного предмету дослідження, проте цілий ряд наукових напрямків дозволяє підійти до розкриття сутності цього явища.

Мета статті – проаналізувати тенденції розвитку дистанційного навчання як пріоритетного напрямку освіти в інформаційному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Початок XXI століття – час історичних підсумків і народження сучасних ідей. На зламі століть осмислюються знання, досвід, формується нове розуміння сенсу життя, створюється якісно нова модель суспільства. Цифрова грамотність в умовах сьогодення є одним з ключових аспектів трансформації освіти. Людство завжди прагнуло вдосконалити процес соціалізації молодого покоління. Як результат цієї спрямованості виникла система освіти, що є найважливішою ланкою у становленні особистості, формуванні її громадських і професійних якостей. Взнявши на себе таку важливу місію, освіта перетворилася на об'єкт постійних експериментів і нововведень.

Поширення цифрових технологій, доповненої реальності, аналізу великого об'єму інформації, дозволило автоматизувати вирішення низки педагогічних завдань таких як: аналіз освітньої статистики, тестовий контроль, автоматизований зворотний зв'язок та багато іншого. Відбувається зміна і традиційних навчальних завдань: у цифровому суспільстві завдання запам'ятовування, пошуку та зберігання інформації беруть на себе технічні при-

строї, а від навчання все частіше потрібні навички більш високого рівня – пов'язані з оцінкою, аналізом, синтезом, створенням нових знань.

На тлі трансформації освіти здатність освітніх закладів до навчальної самоорганізації в електронному освітньому середовищі стає фактором, що відображає постнекласичні прагнення педагогічної науки і практики до варіативності, вибіркової освіти освітньої траєкторії. Технічний прогрес зачіпає всі сфери життєдіяльності людини, у тому числі і сучасної освіти. У зв'язку зі швидким розвитком інформаційних технологій з'явилася нова форма навчання – дистанційна освіта. Відповідно до Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні «дистанційна освіта – це форма навчання, рівноцінна з очною, вечірньою, заочною та екстернатом, що реалізується, в основному за технологіями дистанційного навчання» [3, с. 3]. Багато технічних засобів розширюють можливості реалізації принципу наочності як на заняттях в аудиторії, так і в дистанційному форматі. Завдяки цьому, візуалізація навчального матеріалу сьогодні посідає домінуюче місце на занятті.

Державна політика в галузі створення інформаційного освітнього середовища та цифровізації в освіті пов'язана з підвищенням якості навчання, залученості здобувачів вищої освіти до процесу навчання, зростанням обсягу інформації та оптимізації управлінського і педагогічного складу, що тягне за собою зміни в методичних підходах, як до викладання дисциплін, так і до управління освітньою діяльністю. «Нові умови навчального процесу та нові засоби навчання потребують розробки нових й істотної модернізації вже відомих методів навчання, побудови нових педагогічних технологій, які розглядаються як міждисциплінарний конгломерат, що має зв'язки (відношення) фактично з усіма аспектами освіти – від короткого навчального фрагмента до національної системи освіти з усіма її функціями» [2, с. 234].

Для розвитку цифровізації в освіті держава проводить розробку та впровадження великої кількості різних програм і проектів.

Аналіз наукової літератури дозволив розробити ідеальну теоретичну модель педагогічної концепції організації дистанційного навчання у закладах освіти.

Системоутворюючим фактором педагогічної системи є кінцевий результат (реальна реалізація ідеальної мети). Однак сутність електронного навчання вносить серйозні поправки до змістовних характеристик усіх компонентів, що принципово відрізняє педагогічну систему дистанційного навчання від традиційної. Теоретична модель педагогічної концепції дистанційного навчання у закладах освіти складається з 5 блоків: *цільового, теоретико-методологічного, ядра концепції, організаційного та результату*.

Цільовий блок. До системи освіти стали пред'являтися вимоги, спрямовані на індивідуалізацію освітнього процесу, його адекватність ринку праці та наукових розробок, прогнозування та підготовки фахівців з урахуванням перспективних вимог щодо сформованості та рівня розвитку відповідних компетенцій. Суспільство стало інформаційним. Побудова цифрової економіки та цифрової освіти – значущі пріоритети державної політики України сьогодні.

Теоретико-методологічний блок. Для здійснення переходу освітньої діяльності закладів освіти до дистанційного навчання як нової форми реалізації компетентнісної парадигми визначено методологічний підхід на основі інтеграції загальнопедагогічних (аксіологічного, культурологічного, системного) та специфічних (технологічного, інформаційного) підходів і принципів дослідження (системності, безперервності, прогностичності, гнучкості навчального процесу, мобільності навчання, індивідуалізації навчання, спільної діяльності, самостійності навчання, об'єктивності).

Ера технологій вимагає вміння користуватися комп'ютером, ноутбуком, планшетом, смартфоном, іншими електронними девайсами, які, безумовно, стали важливою складовою життя сучасної людини. Дистанційна система допомагає студентам та викладачам у розвитку цього навичку. Виконуючи завдання та відвідуючи заняття в онлайн-форматі, здобувачі вищої освіти навчаються працювати на комп'ютері. При цьому вони запам'ятовують розташування букв на клавіатурі, що розвиває пам'ять, увагу і дрібну моторику. Економія часу на дорогу до навчального закладу є одним із плюсів онлайн-навчання. Студентам достатньо сісти за комп'ютер, щоб опинитися на занятті. Завдяки цьому у здобувачів вищої освіти залишається більше вільного часу для хобі, виконання творчої роботи тощо. Комфортна домашня атмосфера знижує тривожність, стрес і переживання. Студент вчиться самостійно розподіляти час навчання. Він має можливість перекусити і відпочити в той чай, коли йому зручно. Здобувачі освіти вчать регулювати свій освітній процес і розвивають у собі самоорганізацію і самодисципліну. Ці дві якості є важливими для будь-якої людини.

Також студентів не обмежує їхнє місце розташування. У них завжди є можливість бути присутнім на занятті з різних пристроїв у різних місцях. Найголовніше – це наявність пристрою (смартфон, ноутбук, комп'ютер) та Інтернету. Цей фактор покращує відвідуваність студентів і дає можливість бути присутніми на заняттях незалежно від їх географічного та тимчасового положення.

Сутність дистанційного навчання полягає у створенні апаратними та програмними засобами обчислювальної техніки віртуальних локальних освітніх просторів, послідовному об'єднанні їх у

віртуальні освітні простори більш високого рівня, і в кінцевому рахунку – в єдиний віртуальний глобальний освітній простір з метою підвищення ефективності реалізованого в них освітнього процесу.

Для спрощення викладу педагогічної концепції організації дистанційного навчання у закладах освіти розгляд компетенцій, що входять до складу освітньої ситуації, обмежено до когнітивної, мотиваційної, етичної, соціальної та поведінкової компетентностей. Для більшості випадків індивідуальна освітня мета здобувача освіти може описуватися як узагальнення, що включає в себе зазначені компетентності.

Залежно від ставлення до розглянутого моменту освітня ситуація може бути поточною, що відображає рівень сформованості та розвитку навчальних компетенцій у поточний момент, або цільовий, що відображає бажаний особисто студентом, державою і суспільством рівень розвитку компетенцій, при якому компетентний фахівець буде гарантовано визнаний на сучасному ринку праці.

Ядро концепції. Ядром педагогічної концепції організації дистанційного навчання у закладах освіти є педагогічна логіко-семантична модель, придатна для реалізації засобами обчислювальної техніки, що включає в себе моделі нижчого рівня: модель освітнього простору закладу освіти; модель освітнього середовища закладу освіти. Представлення освітнього простору закладу освіти, а також глобального освітнього простору як простору метричного, на якому виконуються операції нечіткої рівності та нечіткого включення, що дозволяє вирішити проблему лавиноподібного збільшення кількості розглянутих освітніх ситуацій при педагогічному моделюванні та практичній реалізації засобами обчислювальної техніки, надає можливість та правомірність уявлення студента як поточної освітньої ситуації, аналогічної освітнім ситуаціям, що створюють освітній простір закладу освіти.

Організаційний блок. Віртуальний освітній простір закладу освіти представлений технічними, технологічними складовими та специфічними педагогічними засобами комунікації. Технічною складовою є сучасне комп'ютерне і серверне, мультимедійне і периферійне обладнання. Освітній контент розробляється конструкторами педагогічних ситуацій з урахуванням вимог, що накладаються технічним і технологічним базисом дистанційного навчання. Специфічними стають педагогічні засоби комунікації. Основна діяльність викладача при організації дистанційного навчання у закладах освіти полягає у наступному: розробка індивідуальної освітньої траєкторії студента; відбір, обробка та підготовка інформації, так званого освітнього контенту; розробка ресурсів – конструктора педагогічних ситуацій, необхідних для формування у студента компетенцій та відповід-

них їм базових якостей; організація педагогічної експертизи, її проведення стосовно кожного студента; корекція освітнього простору залежно від досягнутих студентом результатів (функції тьютора). Освітній процес організовується як послідовний перехід здобувача вищої освіти у віртуальному освітньому просторі вищого навчального закладу від освітньої ситуації нижчого рівня до цільової освітньої ситуації студента, оптимізований за тимчасовими та іншими параметрами під управлінням бази знань освітнього середовища закладу освіти, і включає в себе: педагогічне проектування (залучення студентів до постановки мети навчання); проведення прогностичної педагогічної експертизи; розроблення індивідуальної освітньої траєкторії студента; організацію процесу навчання; розроблення дистанційного освітнього контенту; оцінку досягнення поставленої мети студента; коригування всіх етапів освітнього процесу залежно від досягнутих результатів.

Результат. Результати позитивної роботи блоків відповідають філософії дистанційного навчання як здобуття освіти в глобальному освітньому просторі. Таким чином, дистанційне навчання є перспективна форма організації освітнього простору в навчальних закладах різного рівня. Одними з найважливіших базових якостей студента педагогічного ВНЗ як майбутнього компетентного фахівця є не тільки його вміння працювати в якості викладача, тьютора, конструктора педагогічних ситуацій, а й здатність організовувати дистанційне навчання в освітньому закладі. «Глобальні світові тренди розвитку освітніх технологій обумовлюють потребу у інноваційній реформі національної системи вищої освіти. Така реформа повинна бути спрямована на зростання конкурентоспроможності вищих навчальних закладів (ВНЗ), що, в свою чергу, забезпечувало б економіку країни фахівцями, здатними втілювати інноваційні технології у всі сфери суспільного життя; сприяло б розширенню співробітництва між Україною та світовою спільнотою у сфері освітньої, наукової та науково-інноваційної діяльності; підвищувало б потенціал національної освіти на світовому ринку надання освітніх послуг, в тому числі громадянам країн, що розвиваються» [1, с. 252].

Висновки і пропозиції. Технічний прогрес охоплює всі сфери життєдіяльності людини, в тому числі і сучасну освіту. У зв'язку зі швидким розвитку інформаційно-комунікаційних технологій з'являються нові форми навчання – дистанційного навчання. Багато технічних засобів розширюють

можливості реалізації принципу наочності як на заняттях в аудиторії, так і в дистанційному форматі. Завдяки цьому, візуалізація навчального матеріалу починає посідати домінуюче місце на заняттях.

Якщо оцінювати найбільш значущі зміни, які відбулися за останні десятиріччя в освітній індустрії, то абсолютна більшість з них пов'язана з повсюдним впровадженням інформаційно-телекомунікаційних технологій (ІКТ) у навчальний процес. Традиційне класичне навчання, що століттями практикується в усьому світі, стало все менш відповідати сучасним потребам суспільства в умовах загальної мобільності та глобалізації. Дистанційне навчання сьогодні виступає як ефективне доповнення традиційних форм освіти, як засіб часткового вирішення її нагальних проблем. Якщо раніше достатньо було один раз отримати освіту і надалі використовувати її практично протягом усього життя, то в наш час у багатьох галузях оновлення знань має відбуватися не рідше ніж раз на п'ять років, а подекуди і щорічно. Але сам процес навчання в цьому випадку повинен відбуватися без відриву від роботи, при гнучкому графіку, за індивідуальною програмою, що відповідає компетенціям конкретного фахівця. Електронне навчання – уніфікована послуга незалежно від місця і часу навчання, яка включає інтерактивні форми взаємодії між викладачем і здобувачем освіти.

Перехід освітніх закладів від класичних форм організації освітнього процесу до дистанційного навчання є природним процесом розвитку освіти, обумовлений змінами, що відбуваються в соціальній, економічній і технічній сферах життя держави і суспільства. Важливість і потребу її складно переоцінити. Розвиток та вдосконалення дистанційного навчання – це рух до нової парадигми освіти, що найбільш повно відповідає освітнім потребам у XXI столітті.

Список використаної літератури:

1. Оборський, Г.О., Гогунський В.Д., Савельєва О.С. Стандартизація і сертифікація процесів управління якістю освіти у вищому навчальному закладі. *Труди Одес. політехн. ун-та*. Вып. 1(35). Одеса: ОНПУ, 2011. С. 251–255.
2. Педагогічні технології у неперервній професійній освіті: монографія / авт. кол.; за ред. С.О. Сисоєвої. К., 2001. 502 с
3. Дистанційна освіта в сучасній освітній діяльності. Освітній портал. URL: <http://www.osvita.org.ua/articles/30.html>

Khachaturian K., Yaruta A. Pedagogical and organizational conditions of effective combination of full-time learning and application of distance learning technologies

The article analyzes the features of the introduction of distance learning in the educational process of educational institutions in special conditions. The problem situation arising in education is associated with the difficulties of moving from traditional education to innovation, with the change in the system of values

that illuminated human life. Intellectual and cultural potential of society requires increased attention both from society as a whole and from education. New technologies are needed, among which distance education and training take a special place. The number of people who need training has significantly increased at the present stage, both because of objective and subjective needs. Today requires competent professionals who could not only realize their knowledge in the labor market, but also demonstrate constant readiness for self-education and self-learning.

The information age is characterized by widespread integration of previously incompatible branches of human knowledge, identical processes are characteristic of the modern system of education. The combination of powerful and accessible information technologies led to the emergence of new, specific technologies in education that allow students to study at a significant distance from the institution of education, which resulted in the formation of distance education. We offer to understand the social institute under remote learning, within which educational services are provided to various groups of society, aimed at satisfying individual professional and spiritual needs and involve the use of both traditional and innovative methods, tools and forms of learning, which are based on new information and communication technologies.

Distance learning will soon become the same familiar form of study as full-time or part-time form today. At the same time, the quality of distance learning is already growing rapidly and will soon compare and, perhaps, even exceed the quality of the full-time form of education.

Key words: *distance learning, informatization, innovation.*